

References

Antonenko, NV 2007, 'Ideologija i programatika ruskoj monarhicheskoj emigracii' ['Ideology and pragmatism of Russian monarchist emigration'], Izdatel'stvo Michurinskogo gosudarstvennogo agrarnogo universiteta, Michurinsk.

Borozdina, EA 2003, 'Social'no-politicheskoe uchenie I. A. Ilyina' ['Socio-political doctrine of I. Ilyin'], Moscow.

Ilyin, IA 1993–1999, 'Sobranie sochinenij: v 10 tt.' ['Collected Works'], Russkaja Kniga, Moscow.

Ilyin, IA 1994, 'Sobranie sochinenij: V 10 t. T. 4.' ['Collected Works'], Russkaja kniga, Moscow.

Poltorackij, NP 1989, 'Ivan Aleksandrovich Il'in. Zhizn', trudy, mirovozzrenie' ['Ivan Ilyin. Life, works, view'], Jermitazh, New York.

Pronin, AA 2009, 'Rossijskaja jemigracija v otechestvennyh dissertacionnyh issledovanijah 1980–2005 gg.' ['Russian emigration in domestic dissertation researches 1980–2005'], Izd-vo GOU VPO «Ros. gos. prof.-ped. un-t», Ekaterinburg.

Varaksa, AN 2003, 'Ideja monarhii v politicheskoj mysli Russkogo zarubezh'ja (1920–1940-e gg.)' ['The idea of monarchy in the political thought of the Russian Diaspora (1920–1940)'], Saint Petersburg.

Zernov, IN 2007, 'Ivan Ilyin. Monarhija i budushhee Rossii' ['Ivan Ilyin. The monarchy and the future of Russia'], Algoritm, Moscow.

Надійшла до редколегії 01.03.2013 р.

УДК 342.51(470)

О. Ю. Кондратенко

Институт міжнародних відносин Національного авіаційного університету (м. Київ)

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ: ВИТОКИ ТА СУЧАСНИЙ СТАН

Розглянуто формування інформаційної політики Російської Федерації у постбіполярний період, спрямованої на посилення державного регулювання як у межах Росії, так і на теренах СНД. Особливо акцентовано увагу на законодавчій базі російської інформаційної політики, виробленні концептуальних підходів щодо її реалізації, вдосконаленні інформаційної безпеки та корекції іміджу РФ.

Ключові слова: інформаційна політика, Росія, зовнішня політика, інформаційна безпека.

Сьогодні існує низка визначень поняття «інформаційна політика», проте всі вони, як правило, зводяться до означення комплексу основних напрямів і способів діяльності держави по одержанню, використанню, поширенню та зберіганню інформації.

У міру прискорення глобалізаційних перетворень, побудови інформаційного суспільства та виникненням супровідних явищ, пов'язаних із подібними процесами, актуалізувалася проблематика вивчення структури національної та міжнародної інформаційної політики держави. Разом з тим російський вектор зовнішньої політики, котрий все активніше спрямовується в український бік, підсилює тим самим зумовленість вивчення саме інформаційної політики північного сусіда. Боротьба за пострадянський інфопростір активно підігривається ідеєю євразійства у контексті прискореного формування відповідних інтеграційних утворень, котрі без України, за словами як російських, такі міжнародних експертів, будуть незавершеним проектом. Росія без України, за словами З. Бжезінського, не зможе перетворитися на справді Євразійську неоімперію. Саме цим здебільшого і пояснюється наростання тиску з боку російських/російськомовних ЗМІ на український інфопростір, що зумовлює тим самим його деформацію та послабляє національну інформаційну безпеку. До цього додамо й те, що терміни «єдиний інформаційний простір РФ» і «єдиний інформаційний простір СНД» у різних російських джерелах часто вживаються як синоніми або взаємозамінювані категорії.

Прозростання наукового інтересу до порушеного питання свідчить розмаїття наукових розвідок останніх років. В Україні російської інформаційної політики торкаються у своїх працях Я. Варивода (Varivoda 1999) [4], О. Зернецька (Zernetska et al 2004, pp. 90–96) [12, с. 90–96], А. Луценко (Lutsenko 2009, pp. 215–221) [18, с. 215–221], М. Ожеван (Ozhevan 2011, pp. 118–126) [23, с. 118–126], Г. Почепцов (Pochepcov 2000) [25], М. Руденко (Rudenko 2003, pp. 262–264) [28, с. 262–264] та ін. Значний відсоток наукових розвідок з даного приводу традиційно представлений російськими вченими:

Ю. Авіновою (Avinova 2007) [1], Н. Ненастьевою (Nenasteva et al 2007) [21], А. Манойлом (Manoylo 2003) [19], І. Панарінім (Panarin 2000) [24] тощо. Ось далеко не повний перелік творчого доробку, присвяченого інформаційній політиці Російської держави. Звісно, у лімітованих рамках статті ми не можемо більш детально розкрити історію вивчення даного питання, попри все намагатимемося хоча б частково компенсувати цей недолік у ході його розкриття, звертаючись тим самим до низки інших робіт.

Виходячи з вищесказаного ставимо перед собою такі завдання:

- з'ясувати становлення внутрішньої і зовнішньої інформаційної політики РФ;
- розглянути концептуальну сутність інформаційної політики Росії;
- окреслити законодавче регламентування російської інформаційної політики;
- охарактеризувати встановлення впливу РФ на пострадянський інформаційний простір;
- дослідити механізми вдосконалення інформаційної безпеки Росії.

Інформаційна політика є складовою внутрішньої і зовнішньої політики держави, а тому постулат щодо їх взаємопов'язаності прийнятний і для пояснення політики інформаційної. Як відомо, реалізація зовнішньополітичної стратегії може здійснюватися на трьох рівнях: концептуально-теоретичному, доктринальному і політико-практичному. Варто зазначити, що до сьогодні російська інформаційна політика поки що не вийшла за рамки концептуально-теоретичного рівня. Свідченням цьому є існування та подальша розробка низки доктрин, концепцій, проектів, що лише наближаються до свого практичного втілення. Нашу тезу підтверджують слова російського дослідника Ю. Бойка, який зазначає: «Політика російської держави здійснюється у вигляді стратегічних концепцій, діючого законодавства, а також крупних соціально-економічних програм, що охоплюють у тому числі й інформатизацію» (Boyko 2006) [3].

Першими кроками Росії у формуванні інформаційної політики стало видання низки президентських указів, а також становлення і вдосконалення системи інформаційного законодавства. Заслугує на увагу указ російського президента «Питання формування єдиного інформаційно-правового простору Співдружності Незалежних Держав» (1993) (President of Russian Federation 1993) [31], яким закладалися механізми інформаційно-правового регулювання співробітництва країн СНД. У 1995 р. Держдумою прийнято Закон «Про інформацію, інформатизацію і захист інформації» (Federal Assembly ... 1995) [8], покликаний регулювати інформаційні відносини в державі, зокрема у сфері використання інформаційних ресурсів. Він визначав рамки державної політики щодо формування умов надійного захисту інформаційної власності, інформаційне забезпечення владних структур і громадянина, забезпечення інформаційної безпеки та формування ринку інформаційних ресурсів тощо. Таким чином, Закон охопив усі найважливіші напрями і способи реалізації інформаційної політики. Утім документ не був єдиним у регламентуванні та регулюванні інформаційних відносин. Так, до середини 90-х було прийнято ще цілий ряд федеральних законів у інформаційній сфері: «Про засоби масової інформації» (1991) (Federal Assembly ... 1991) [9]; «Про державну таємницю» (1993) (Federal Assembly ... 1993) [7]; «Про державну підтримку засобів масової інформації і книговидавництва Російської Федерації» (1994) (Federal Assembly ... 1994) [10]; «Про участь у міжнародному інформаційному обміні» (1996) (Federal Assembly ... 1996) [11], які тлумачили правові визначення інформаційного простору, інформаційного обміну, продукту і т. д. Зокрема, останній регламентував захист міжнародних інформаційних інтересів Росії, правовий режим та контроль за здійсненням такого обміну.

З метою реалізації інформаційної політики на різних рівнях створювалися відповідні інституції на кшталт Федерального агентства урядового зв'язку та інформації (1991) і Комітету з політики інформатизації (1994). Логічно, що обидва органи створені при Президентові Російської Федерації. Такий посилений контроль над даними органами свідчить про те, що інформаційній політиці відводилася особлива увага. При цьому підкреслимо, що функції першого органу, який припинив своє існування у 2003 р., були передані ФСБ Росії і Службі спеціального зв'язку та інформації Федеральної служби охорони Росії.

Отже, остаточні контури російської інформаційної політики були накреслені на середину 90-х рр. з утвердженням відповідної законодавчої бази та механізмів її реалізації.

Інформатизація Росії, пов'язана із налагодженням взаємодії вищих органів влади країн СНД, бере свій фактичний початок з однойменної програми «Інформатизація Росії» (1991), яка спрямована на розвиток інформаційної інфраструктури держави (Консерсія informatizatsii Rossii 1991) [27]; угоди «Про інформаційне забезпечення виконання багатосторонніх угод» (1993) (Council of Heads of Government ... 1993) [29]; концепції «створення автоматизованої системи інформаційного обміну Співдружності Незалежних Держав» (1994) (Lavruhin 2007) [17], концепції «формування інформаційного простору Співдружності Незалежних Держав» (1996) (Council of Heads of Customs Services ... 1996) [16]. Синтез цих

документів дає підстави говорити про те, що в Угоді вперше на повномасштабному рівні було порушено питання формування єдиного інформаційного простору на теренах СНД, яке покладалося на відповідні інституції Співдружності по забезпеченню отримання і використання інформації. У той же час дві концепції покликані, по суті, слугувати своєрідним доповненням до Угоди та розвивати й оптимізувати співпрацю у рамках інформаційного простору на теренах СНД.

Задля активного ведення зовнішньої інформаційної політики та участі у міжнародних інформаційних відносинах одним із ключових моментів, що постає перед будь-якою державою, є побудова відповідної інфраструктури. Одним із поступів розвитку і вдосконалення ведення такої політики РФ стала її подальша концептуалізація 1995–1998 рр. У відповідних документах робився акцент на розбудові російського інформаційного простору з подальшим повноцінним його включенням у світовий інформаційний контекст. «Концепція формування і розвитку єдиного інформаційного простору Росії» (1995) (Informatsionnoe prostranstvo Rossii ... 1997) [15] та «Концепція державної інформаційної політики Російської Федерації» (1998) (Committee on Information Policy ... 1998) [13] спрямовані на виконання низки указів Президента та законів РФ стосовно інформаційної сфери. З оптимізацією міжнародної інформаційної діяльності Росії актуалізувалася її юридична участь у відповідних програмах та спеціалізованих міжнародних організаціях по створенню і розвитку інформаційних ресурсів (Committee on Information Policy ... 1998) [13].

Виконання різних концептуальних заходів по інформатизації федеральних суб'єктів, як правило, синхронно поєднувалося із формуванням інформаційної взаємодії країн СНД, зокрема через створення автоматизованої системи інформаційного обміну (АСІО). Координацію по впровадженню цього інституту покладено на Федеральне Агентство урядового зв'язку та інформації при Президентові РФ. Була також висловлена необхідність законодавчого закріплення інформаційної співпраці країн у рамках СНД та інформаційного обміну в системі міжнародної співпраці. У зв'язку з цим МЗС Росії розглядалося як одна з основ побудови інтегрованої інформаційної системи. Далі наголошувалося на необхідності врахування державної інформаційної політикою можливості міжнародної співпраці у сфері інформаційних технологій, продуктів і послуг (Committee on Information Policy ... 1998) [13]. Незважаючи на те, що в основу всіх «благих намірів» з боку Росії покладено оптимізацію інформпростору СНД, подібні заходи потрібні були передусім задля утвердження політичного, економічного, гуманітарного та інших видів впливу на євразійський простір. Амбіційність інформаційного проекту щодо перетворення Росії на своєрідну інформаційну наддержаву чітко ілюструє вищевказана «Концепція державної інформаційної політики РФ», у якій зазначено: «... Росія як суб'єкт геополітики, держава, котра володіє розвинutoю інформаційно-телекомунікаційною інфраструктурою на всьому Євразійському просторі Росії і СНД, змогла б стати природним мостом між Європою і країнами АТР. Це б дозволило їй стати ключовою ланкою світового інформаційного простору» (Committee on Information Policy ... 1998) [13]. В рамках державної інформаційної політики закладалися основи формування єдиного російського інформаційного простору задля подальшого

входження РФ до простору світового, а також збереження Росією статусу великої держави. Водночас, посилюючись на складну державну соціально-економічну ситуацію, у Концепції посилювався акцент щодо активізації державного регулювання виробництва інформації та підвищення контролю над засобами інформатизації і телекомунікації (Committee on Information Policy ... 1998) [13].

Зовнішньополітична стратегія РФ передбачає процес створення єдиного інформаційного простору СНД. Побудову власного інформаційного суспільства Росія намагається поєднати з аналогічними процесами у країнах СНД. При цьому ставилися завдання підвищення рівня співпраці країн Співдружності щодо реалізації спільних програм у сфері інформаційно-комунікаційних технологій, зближення національного законодавства, участі в міждержавному інформаційному обміні, формування системи міжнародної інформаційної безпеки, створення системи транскордонного документообігу тощо. Паралельно передбачалося вдосконалення інформаційної підтримки інтеграційних процесів у СНД та побудови системи електронного навчання, торгівлі, створення спільного реєстру фізичних і юридичних осіб (Council of Heads of Government ... 2012) [30].

Подібні кроки з боку РФ спрямовані здебільшого для посилення впливу на політичні процеси у пострадянських країнах. Варто пригадати, що останніми роками все більш відчутним стає інформаційний вплив Росії на український інфопростір, яка активно намагається впливати на всі сфери життя через неукраїнські та антиукраїнські ЗМІ. Зокрема, російські ЗМІ є провідними у східних регіонах України та особливо в Криму. Так, у 1995–2004 рр. наклад російських газет і журналів в Україні зріс з 18% до 64%, у той час як відсоток української преси зменшився з 70% до 20% (Annual Message ... 2005, р. 49) [26, с. 49]. Приблизно те саме можна говорити і про інші країни, котрі є сьогодні повноправними членами або кандидатами до Євразійських інтеграційних структур.

Невід'ємною складовою політики РФ, як і будь-якої держави, є забезпечення національної безпеки через систему безпеки інформаційної, що юридично підтверджено у «Доктрині інформаційної безпеки Російської Федерації» (2000), Законі «Про інформацію, інформаційні технології та про захист інформації» (2006), «Стратегії співпраці держав – учасників СНД у побудові і розвитку інформаційного суспільства» (2012) та згаданих концепціях про інфопростір й інформаційну політику РФ. Більшістю подібних документів закріплювалася необхідність обмеження експансії крупних іноземних фірм задля попередження односторонніх переваг західних країн (Informatsionnoe prostranstvo Rossii ... 1997) [15]. Концепція російської інформаційної політики зазначає, що: «Система інформаційної безпеки покликана забезпечувати збереження державної та інших таємниць, захищати інформаційні ресурси та інформаційно-телекомунікаційну структуру від впливу інформаційної зброї, загроз інформаційного тероризму та інформаційного криміналу» (Committee on Information Policy ... 1998) [13].

Зміцнення захисту російських інформаційних ресурсів від несанкціонованого доступу і забезпечення безпеки телекомунікаційних систем пов'язане було з широким впровадженням міжнародного інформаційного

обміну через Інтернет-мережу. Здійснення останнього планувалося через розширення представленості Росії у міжнародній комунікаційній мережі й участі у вдосконаленні відповідної міжнародної законодавчої бази, а також шляхом постійного моніторингу міжнародного інформаційного простору. До джерел загроз інформаційній безпеці РФ було віднесено прагнення низки країн до утистки інтересів Росії у світовому інформаційному просторі та витіснення її із внутрішнього і зовнішнього інформаційного ринку, діяльність іноземних спецслужб, різних злочинних спільнот та інших структур, спрямована на несанкціонований доступ до конфіденційної інформації. Зокрема, підкреслюється, що: «Однією з основних загроз інформаційній безпеці РФ є політика західних держав, спрямована на руйнацію успадкованого від СРСР єдиного науково-технічного простору держав-учасниць СНД за рахунок переорієнтації на західні країни їх науково-технічних зв'язків, а також окремих, найбільш перспективних наукових колективів» (President of RF 2000) [5]. Хоча, як ми знаємо, Москва згодом відмовилася ратифікувати відому Конвенцію Ради Європи про кіберзлочинність.

У контексті посилення міжнародної безпеки розглядалися передусім питання геополітики. За словами авторів Концепції: «Раціональна інформаційна політика повинна сприяти відновленню ролі Росії як повноцінного учасника світового інформаційного співтовариства, як провідної світової держави, що володіє розвинутою інформаційно-комунікаційною інфраструктурою... Саме це допоможе Росії опинитися в числі держав, здатних захистити свої національні інтереси і безпеку у боротьбі за економічну і військову перевагу, за політичний і культурний вплив у багатополарному світі» (Committee on Information Policy ... 1998) [13]. У 2006 р. на законодавчому рівні було посилено державне регулювання процесу збору, пошуку, отримання, передачі і поширення інформації та встановлено відповідальність за інформаційні правопорушення (Federal Assembly ... 2006) [6].

Звісно, що ЗМІ, як провідне джерело і канал передачі інформації, є найактивнішим провідником та засобом реалізації інформаційної політики. Одним із завдань інформаційної безпеки стало зміцнення та розширення можливостей державних ЗМІ задля доведення до російських та іноземних громадян відомостей щодо зовнішньої політики РФ, приведення російських стандартів у сфері інформаційно-комунікаційних технологій у відповідність до світових (Mezentsev 2002) [20]. У той же час поряд з розширенням можливостей для ЗМІ активно робиться наголос на активізації державного регулювання їхньої діяльності, зокрема участі у централізованому формуванні щоденного рейтингу новин. Саме тому дослідники російської інформаційної політики і публіцисти звертають увагу на те, що «у російських ЗМІ відсутній дискурс з проблем інформаційної політики, перспектив інформаційного суспільства, таким чином, відсутній зворотний зв'язок із суспільною думкою... Без інформаційного суспільства неможливо створити необхідну комунікацію між владою і народом, між медіакратією і населенням країни. Швидше за все, партійців влаштує технократичне суспільство» (Nikolaev 2011) [22].

Посилення інформаційної безпеки РФ у зовнішній політиці пропонувалося шляхом вдосконалення інформаційного забезпечення зовнішньополітичного

курсу та підвищення захисту інфраструктури відповідних інституцій. Росія планує якомога швидше подолати електронно-цифрове відставання від провідних країн, у т. ч. й за рахунок зміцнення власної інформаційної безпеки. Саме тому акцент зміщено у бік недопущення протидій посиленню ролі Росії як одного з впливових центрів багатополярного світу через збільшення технологічного відриву провідних держав світу та створення ними інформаційної зброї. Також наголошувалося на приділенні особливої уваги проблемам координації зусиль у сфері інформаційної безпеки з країнами СНД (President of RF 2000) [5]. Таким чином, можна припустити, що побудова єдиної системи інформаційної безпеки стане ще одним додатковим важелем російського політичного впливу на теренах СНД через спрощений доступ до їх інфопростору.

Інформаційна політика щодо побудови єдиного інфопростору СНД невід'ємно пов'язана зі створенням позитивного іміджу Росії як у світі в цілому, так і на теренах колишнього СРСР зокрема. Привабливий імідж РФ покликаний стати альтернативою глобалізації пострадянського простору у напрямку євроатлантичного вектора. Автори праці, присвяченій механізмам формування російського іміджу, наголошують на тому, що: «Посилення ролі Москви важливе й тому, що країни колишнього СРСР, з відновленням відносної економічної незалежності, будуть все більш інтенсивно намагатися встановити канали доступу до «глобальних воріт», розміщених в далекому зарубіжжі» (Bespalov et al 2007, p. 63) [2, с. 63].

Задля проведення ефективної інформаційної політики Росія передусім прагне позбавитися негативних стереотипних образів як в очах Заходу, так і в країнах СНД. Такий стан речей здебільшого пов'язаний з неефективністю політики удірадянської ностальгії, що тим самим викликає асоціації імперського реваншизму. За словами Ю. Авінові: «Західне суспільство все ще сприймає «російського ведмедя» з настою, незважаючи на значний прогрес у сфері економічних відносин. Джерела такого сприйняття криються у негативних стереотипах, які сформувалися стосовно нашої країни... Інтеграційні тенденції за участю Росії – ознака відродження її імперських амбіцій. Російське суспільство – глибоко криміналізоване і корумповане» (Avinova 2007) [1].

Москва намагається постійно підкреслювати, що негативізації її іміджу сприяє агресивна інформаційна політика як сусідніх, так і західних держав. У зв'язку з цим невід'ємною складовою зовнішньої інформаційної політики РФ є корекція іміджу. Одним із моментів реалізації такої стратегії передбачалося розширення міждержавного діалогу зі всіма провідними партнерами шляхом акцентування уваги на антиросійських кампаніях. У згаданій колективній праці наголошується на необхідності того, щоби політика формування позитивного іміджу стала невід'ємною складовою російської зовнішньої політики на пострадянському просторі, оскільки, на думку авторів, створення такого образу Росії може стати необхідним інструментом забезпечення російського впливу в країнах СНД та основою консолідації проросійських сил у цих країнах (Bespalov et al 2007, p. 3) [2, с. 3]. Сутність намірів російського політикуму щодо розширення інформаційного впливу на пострадянському просторі передає думка політологів, які пов'язують формування позитивного образу Росії з «вбудовуванням» його у

масову свідомість населення пострадянської Євразії (Bespalov et al 2007, p. 54) [2, с. 54]. Реалізація інформаційної політики ставила за завдання перетворення Москви у т. зв. «глобальні ворота», які б ефективно контролювали всі комунікації на теренах СНД та окремі прилеглі території Східної Європи та Азії. При цьому констатувалося, що без перетворення Росії на комунікаційний центр для країн СНД унеможливиться збереження інформаційної присутності Росії на пострадянському просторі (Nomutova et al 2007, pp. 44–62) [32, с. 44–62]. Останнє зокрема ускладнювалося тим, що ряд програм інформатизації, таких як «Інформаційна Росія» (2001) та «Електронна Росія» (2002) не були повною мірою втілені через кризу високотехнологічних галузей в російській економіці.

У ході дебатів стосовно просування російського іміджу на Захід та і світ у цілому неодноразово наголошувалося на створенні авторитетного джерела інформації на зразок західних CNN та BBC та ряду Інтернет-видань задля презентації широкої інформації про всі аспекти зовнішньої політики РФ (Bespalov et al 2007, p. 61) [2, с. 61]. Виконанням цього справді важливого завдання стало створення англомовного супутникового каналу «Russia today», трансляція якого охоплює практично всі країни. Левову частку ефірного віщання каналу зайняло висвітлення світових подій під російським кутом зору. Значні кроки здійснюються також у напрямку зближення із західною пресою та PR-компаніями (Avinova 2007) [1].

Все ж таки, попри зусилля російських «іміджмейкерів», образ Росії як на пострадянському просторі, так і за його межами до останнього часу не покращився, що у принципі визнають і власне російські експерти. Всі намагання стати «європейським містком» для колишніх братніх республік, обравши «особливе» партнерство із Заходом на початку 90-х рр., виявилися невдалими. Спроби надати привабливості торговельним і євразійським інтеграційним проектам, які патрує Росія, також поки що не приносять їй особливого успіху, оскільки подібні проекти досі є далекими від концепцій європейської регіональної інтеграції та не підтримуються ні населенням, ні елітою пострадянських країн. У свою чергу, гуманітарна геополітика, котра базується переважно на популяризації російської мови та культури за межами РФ, також не може виступати козирем у «російському рукаві», оскільки за майже чверть пострадянського століття відсоток населення, яке вважало її рідною або ж другою рідною, значно скоротилося. Україна у цьому випадку не буде винятком у разі наведення конкретних прикладів.

Таким чином, ротшильдівський принцип «хто володіє інформацією, той володіє світом» став своєрідним девізом у боротьбі Росії за пострадянський простір. Ключовим моментом цього напрямку стало посилення державного регулювання у інформаційній сфері через створення відповідних інституцій, підпорядкованих президенту або ФСБ. Посилення російського інформаційного впливу на пострадянському просторі здійснюється шляхом узгодження і вироблення т. зв. спільної інформаційної політики країн СНД. Необхідною у цьому процесі стала робота по корекції російського іміджу. Утім, створення єдиного наднаціонального інформаційного простору на теренах СНД та реалізація ідеї інформаційної наддержави поки що не виходить за концептуальні рамки.

Бібліографічні посилання

1. Авинова Ю. Информационная политика Российской государства на современном этапе: концептуальные и основные задачи [Электронный ресурс] / Ю. Авинова. – Режим доступа : <http://politlogia.narod.ru/ТЕМАТИКА/info-polbnika/GIP.htm>
2. Беспалов С.В. Механизмы формирования позитивного образа России в странах постсоветского пространства / С.В. Беспалов, А.В. Власов, П.В. Голубцов и др. – М., 2007. – 117 с.
3. Бойко Ю. Политика государства в информационной сфере [Электронный ресурс] / Ю. Бойко // Обозреватель-Observer. – 2006. – № 7. – Режим доступа : http://www.rau.su/observer/N7_2006/7_05.HTM
4. Варивода Я. О. Інформаційне забезпечення інтересів фінансово-промислових груп Росії / Я. Варивода // Актуальні проблеми міжнародних відносин : зб. наукових праць. – Вип. 15 – К. : Київський нац. ун-т імені Т. Шевченка. Інститут міжнародних відносин, 1999. – С. 199–204.
5. Доктрина информационной безопасности Российской Федерации [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.scrf.gov.ru/documents/5.html>
6. Закон об информации, информационных технологиях и о защите информации [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=LAW;n=133341>
7. О государственной тайне : Закон РФ от 21.06.1993 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=LAW;n=121414>
8. Об информации, информатизации и защите информации : Закон РФ от 22.02.1995 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.sbras.nsc.ru/win/laws/in-low.html>
9. О средствах массовой информации : Закон РФ от 27.12.1991 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.consultant.ru/popular/smi/>
10. О государственной поддержке средств массовой информации и книгоиздания Российской Федерации : Закон РФ от 29.12.1994 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://tm.ua/show_law.php?id=11
11. Об участии в международном информационном обмене Закон РФ от 5.06.1996 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=LAW;n=48401>
12. Зернецька О. Політичний дискурс: комунікативні стратегії інформаційної доби / О. Зернецька, П. Зернецький // Вісник Львівського ун-ту: Серія журналістики. – 2004. – Вип. 25. – С. 90–96.
13. Концепция государственной информационной политики Российской Федерации [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.iis.ru/library/sip/sip.ru.html>
14. Концепция построения автоматизированной системы обмена информационными ресурсами «Содружество» [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://rdtex.com.ua/win/root/article_ceip.html
15. Информационное пространство России и государственная политика // Университетская книга. – 1997. – № 12. – С. 4–5.
16. Концепция формирования информационного пространства Содружества Независимых Государств [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/997_185
17. Лаврухин С. Создание единого информационного пространства таможенных служб стран-участников СНГ. [Электронный ресурс] / С. Лаврухин. – Режим доступа : http://rdtex.com.ua/win/root/article_ceip.html
18. Луценко А. В. Влияние стратегии «м'якої сили» РФ на зовнішню політику України / А. В. Луценко // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – К., 2009. – Вип. 85. Частина I. – С. 215–221.
19. Манойло А. В. Государственная информационная политика в особых условиях / А. В. Манойло. – М., 2003. – 388 с.

20. Мезенцев Д. Ф. Информационная политика Российской Федерации в условиях формирования информационного общества [Электронный ресурс] / Д. Ф. Мезенцев // Информ. общество. – 2002. – Вып. 1. – С. 17–20. – Режим доступа : <http://emag.iis.ru/arc/infosoc/emag.nsf/BPA/88191ef79090a5a0c3256d5700419c84>
21. Ненастьева Н. Л. Информационная политика в условиях реформирования социальной структуры современной России / Н. Л. Ненастьева, П. Ф. Янкевич. – Ярославль, 2007. – 240 с.
22. Николаев Н. М. Государственная информационная политика России / Н. М. Николаев [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://komiexpo.com/experts/67/>
23. Ожеван М. А. Основні напрями зовнішніх інформаційно-маніпулятивних впливів на суспільні трансформації в Україні: засоби протидії / М. А. Ожеван // Стратегічні пріоритети. – 2011. – № 3(20). – С. 118–126.
24. Панарин И. Н. Информационная война и Россия / И. Н. Панарин. – М., 2000. – 160 с.
25. Почепцов Г. Г. Информационные войны / Г. Г. Почепцов. – К., 2000. – 576 с.
26. Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2005 р.: послання Президента до Верховної Ради України. – К. : Інформ. видав. центр Держкомстату України, 2005. – 56 с.
27. Концепция информатизации России [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.cplire.ru/koi/os/3_1/1.htm
28. Руденко М. М. Вплив міжнародного тероризму на трансформацію інформаційної політики Російської Федерації / М. М. Руденко // Вісник Київського нац. ун-ту імені Т. Шевченка. Серія «Міжнародні відносини». – К., 2003. – Вип. 25–28. – С. 262–264.
29. Соглашения об информационном обеспечении выполнения многосторонних соглашений [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.spravka-jurist.com/base/part-eq/tx_xswobu.htm
30. Стратегия сотрудничества государств – участников СНГ в построении и развитии информационного общества [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.e-cis.info/page.php?id=22902>
31. Вопросы формирования единого информационно-правового пространства Содружества Независимых Государств : Указ Президента РФ от 27.12.1993 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.businesspravo.ru/Docum/DocumShow_DocumID_65349.html
32. Хомутова О. Ю. Хора московских «ворот» и сценарии ее развития / О. Ю. Хомутова, С. А. Виноградова, В. М. Сергеев и др. // Полис. – 2007. – №3. – С. 44–62.

Кондратенко А. Ю. Концептуальные основы информационной политики Российской Федерации: истоки и современное состояние

Рассмотрено формирование информационной политики Российской Федерации в постбиполярный период, направленной на усиление государственного регулирования как в рамках России, так и на территории СНГ. Отдельно акцентировано внимание на законодательной базе российской информационной политики, выработке концептуальных подходов к ее реализации, усовершенствовании информационной безопасности и коррекции имиджа РФ.

Ключевые слова: информационная политика, Россия, внешняя политика, информационная безопасность.

Kondratenko O. Conceptual foundations of information policy of the Russian Federation: origins and current status

The forming of the information policy of the Russian Federation in the post-bipolar period, aimed at strengthening state regulation both within Russia and the CIS. Separately, focuses on the legal regulation of domestic and foreign Russian information policy. One of the steps was to develop appropriate conceptual approaches and doctrines concerning the implementation of internal and external information

policy, and improving information security and image correction state. In order to implement information policy at different levels were created appropriate institutions such as the Federal Agency for Government Communications and Information (1991) and the Committee on Information Policy (1994). Function of the body, which ceased to exist in 2003 were transferred to the Russian FSB and the Service of Special Communication and Information of the Federal Security Service of Russia. Performance of different conceptual measures informatization federal subjects, usually simultaneously combined with the formation of information interaction of CIS countries, in particular through the creation of automated information exchange. Foreign policy of information through greater influence on political processes of post-Soviet countries. It is worth recalling that in recent years more and more information becomes tangible influence in the Ukrainian Information space that actively tries to influence all aspects of life through non-Ukrainian and anti-Ukrainian media. Russia plans to urgently address electronic digital gap with leading countries and by strengthening its own information security. Therefore, the emphasis shifted to prevent countermeasures strengthen Russia's role as one of the influential centers of the multipolar world through increased technological separation of the leading countries in the world and the establishment of information weapons. However, a single supranational information space within the CIS and the realization of the idea of information superpower is not yet beyond the conceptual framework.

Keywords: information policy, Russia's foreign policy, information security.

References

Annual Message of the President of Ukraine to the Verkhovna Rada of Ukraine 'Pro vnutrishne i zovnishne stanovische Ukrayini u 2005' ['On the domestic and foreign situation of Ukraine in 2005'], 2005, , Kiev

Avinova, Yu 2007, 'Informatsionnaya politika Rossiyskogo gosudarstva na sovremennom etape: kontseptualnyie i osnovnyie zadachi' ['Information policy of the Russian state at the present stage: conceptual and basic tasks'], viewed 30 January 2013, <<http://politlogia.narod.ru/TEMATIKA/info-polbnika/GIP.htm>>

Bespalov, SV, Vlasov, AV, Golubtsov, PV, Kazantsev, AA, Karavaev, AV, Merkushev, VN 2007, 'Mehanizmy formirovaniya pozitivnogo obraza Rossii v stranah postsovetskogo prostranstva' ['The formation mechanisms of positive image of Russia in the post-Soviet countries'], Moscow

Boyko, Yu 2006, 'Politika gosudarstva v informatsionnoy sfere' ['State policy in the sphere of information'], *Obozrevatel-Observers*, № 7, viewed 30 January 2013, <http://www.rau.ru/observer/N7_2006/7_05.HTM>

Committee on Information Policy and Communications of the State Duma (1998). 'Kontseptsiya gosudarstvennoy informatsionnoy politiki 1998' ['The concept of national information policy in 1998'], viewed 30 January 2013, <<http://www.iis.ru/library/sip/sip.ru.html>>

Council of Heads of Government of the Commonwealth of Independent States (1993) 'Soglasheniya ob informatsionnom obespechenii vyipolneniya mnogostoronnih soglasheniy 1993', ['Agreement on information support of multilateral agreements 1993'], viewed 30 January 2013, <http://www.spravka-jurist.com/base/part-eq/tx_xswobu.htm>

Council of Heads of Customs Services of the CIS (1996) 'Kontseptsiya formirovaniya informatsionnogo prostranstva Sodrzhestva Nezavisimyyh Gosudarstv 1996' ['The concept of the Information Space formation in CIS 1996'], viewed 30 January 2013, <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/997_185>

Council of Heads of Customs Services of the CIS (2001) 'Kontseptsiya postroeniya avtomatizirovannoy sistemy obmena informatsionnyimi resursami «Sodrzhestvo» 2001' ['The concept of building an automated system of exchange of information resources "Commonwealth"'], viewed 30 January 2013, <http://rdtex.com.ua/win/root/article_ceip.html>

Council of Heads of Government of the Commonwealth of

Independent States (2012) 'Strategiya sotrudnichestva gosudarstv – uchastnikov SNG v postroenii i razvitiy informatsionnogo obschestva 2012' ['Cooperation Strategy of CIS states - participants in the construction and development of the information society 2012'], viewed 30 January 2013, <<http://www.e-cis.info/page.php?id=22902>>

Federal Assembly of Russian Federation (1991) 'O sredstvakh massovoy informatsii 1991' ['About Media 1991'] (Federal laws of Russian Federation) Moscow, viewed 30 January 2013, <<http://www.consultant.ru/popular/smi/>>

Federal Assembly of Russian Federation (1993) 'O gosudarstvennoy tayne 1993' ['About State Secrets 1993'] (Federal laws of Russian Federation) Moscow, viewed 30 January 2013, <<http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=LAW;n=121414>>

Federal Assembly of Russian Federation (1994) 'O gosudarstvennoy podderzhke sredstv massovoy informatsii i knigozdaniya Rossiyskoy Federatsii 1994' ['State support of the media and publishing of the Russian Federation 1994'] (Federal laws of Russian Federation) Moscow, viewed 30 January 2013, <http://tm.ua/show_law.php?id=11>

Federal Assembly of Russian Federation (1995) 'Ob informatsii, informatizatsii i zaschite informatsii 1995' ['About information, informatization and information protection 1995'] (Federal laws of Russian Federation) Moscow, viewed 30 January 2013, <<http://www.sbras.nsc.ru/win/laws/in-low.html>>

Federal Assembly of Russian Federation (1996) 'Ob uchastii v mezhdunarodnom informatsionnom obmene 1996' ['About participation in the international exchange of information'] (Federal laws of Russian Federation), Moscow, viewed 30 January 2013, <<http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=LAW;n=48401>>

Federal Assembly of Russian Federation (2006) 'Zakon ob informatsii, informatsionnykh tekhnologiyah i o zaschite informatsii 2006' ['Law on Information, Information Technologies and Protection of Information'], (Federal laws of Russian Federation) Moscow, viewed 30 January 2013, <<http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=LAW;n=133341>>

Homutova, OYu, Vinogradova, SA, Sergeev, VM 2007, 'Hora moskovskikh "vorot" i stsenarii ee razvitiya' ['The choir of the Moscow "gate" and scenarios of its development'], *Polis*, № 3, pp. 44-62

'Informatsionnoe prostranstvo Rossii i gosudarstvennaya politika' ['Russian information space and public policy'], 1997, *Universitetskaya kniga*, № 12. pp. 4-5.

'Konceptsiya informatizatsii Rossii' ['The concept of Russia information'], viewed 30 January 2013, <http://www.cplire.ru/koi/os/3_1/1.htm>

Lavruhin, S 2007, 'Sozdanie edinogo informatsionnogo prostranstva tamozhennykh sluzhb stran-uchastnikov SNG' ['Creation of a common information space of customs services of the CIS countries'], viewed 30 January 2013, <http://rdtex.com.ua/win/root/article_ceip.html>

Lutsenko, AV 2009, 'Vplyv strategiyi «m'yakoyi sili» RF na zovnishnyu politiku Ukrayini' ['Influence of Russia "soft power" strategies on Ukraine's foreign policy'], *Aktualni problemi mizhnarodnih vidnosin*, Vol. 85, Part I, pp. 215-221

Manoylo, AV 2003, 'Gosudarstvennaya informatsionnaya politika v osobiykh usloviyah' ['State Information Policy in the special conditions'], Moscow.

Mezentsev, DF 2002, 'Informatsionnaya politika Rossiyskoy Federatsii v usloviyah formirovaniya informatsionnogo obschestva' ['Information policy of the Russian Federation in the information society'], *Informatsionnoe obshchestvo*, Vol. 1, pp. 17-20, viewed 30 January 2013, <<http://emag.iis.ru/arc/infosoc/emag.nsf/BPA/88191ef79090a5a0c3256d5700419c84>>

Nenasteva, NL, Yankevich, PF 2007, 'Informatsionnaya politika v usloviyah reformirovaniya sotsialnoy strukturyi sovremennoy Rossii' ['Information policy in terms of reforming the social structure of modern Russia'], Yaroslavl.

Nikolaev, NM 2011, 'Gosudarstvennaya informatsionnaya politika Rossii' ['Russian State Information Policy'], viewed 30 January 2013, <<http://komiexpo.com/experts/67/>>

Ozhevan, MA 2011, 'Osnovni napryami zovnishnih informatsiyno-manipulyativnih vpliviv na suspilni transformatsiyi v Ukraini: zasobi protidiyi' ['Main types of external information and manipulative influences on social transformation in Ukraine countermeasures'], *Strategichni prioriteti*, № 3, pp. 118–126.

Panarin, IN 2000, 'Informatsionnaya voyna i Rossiya' ['Information warfare and Russia'], Moscow

Pocheptsov, GG 2000, 'Informatsionnye voyni' ['Information warfare'], Kiev

President of Russian Federation (1993) 'Voprosy formirovaniya edinogo informatsionno-pravovogo prostranstva Sodruzhestva Nezavisimyyh Gosudarstv 1993' ['Questions of creation of a single information-legal space of the Commonwealth of Independent States']. (Decree of the President of Russian Federation) Moscow, viewed 30 January 2013, <http://www.businesspravo.ru/Docum/DocumShow_DocumID_65349.html>

President of Russian Federation (2000) 'Doktrina informatsionnoy bezopasnosti Rossiyskoy Federatsii 2000' ['Information Security Doctrine of the Russian Federation']. (Decree of the President of Russian Federation) Moscow, viewed 30 January 2013, <<http://www.scrf.gov.ru/documents/5.html>>

Rudenko, MM 2003, 'Vpliv mizhnarodnogo terorizmu na transformatsiyu informatsiynoyi politiki Rosiyskoyi Federatsiyi' ['Impact of international terrorism on the transformation of information policy'], *Visnik Kiyivskogo natsionalnogo universitetu imeni Tarasa Shevchenka. Seriya «Mizhnarodni vidnosini»*, Vol. 25–28, pp. 262–264.

Varivoda, YaO 1999, 'Informatsiynye zabezpechennya interesiv finansovo-promislovih grup Rosiyi' ['Information interests of financial-industrial groups in Russia'], *Aktualni problemi mizhnarodnih vidnosin: Zbirnik naukovih prats*, Vol. 15, pp. 199–204.

Zernetska, O, Zernetskiy, P 2004, 'Politichniy diskurs: komunikativni strategiyi informatsiynoyi dobi' ['Political discourse: communicative strategies of the information age'], *Visnik Lvivskogo universitetu: Seriya zhurnalistiki*, Vol. 25, pp. 90–96

Надійшла до редколегії 01.03.2013 р.

УДК 322(437.6)+348

М. М. Палінчак

ВЗАЄМИНИ ДЕРЖАВИ І ЦЕРКВИ У СЛОВАЦЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ

Проаналізовано складну історію католицької та греко-католицької церкви на словацьких землях та зміни, що відбулися після «оксамитової» революції та прийняття конституції. Утверджено думку стосовно доречності зважати на центрально-європейську практику становлення і розвитку взаємин між державою та релігійними об'єднаннями. Розкрито окремі підходи до розв'язання значимих проблем, котрі виникають у стосунках між державою і конфесіями у Словацькій Республіці.

Ключові слова: Словаччина, католицька церква, греко-католицька церква, державно-церковні відносини.

Поза сумнівом, найбільш трагічним періодом в історії церкви на словацькій землі був комуністичний (1945–1989 рр.). Католицька і греко-католицька церкви Словаччини в 1949 р. опинилися під повним контролем з боку держави. Через рік було ліквідовано чоловічі монастирі, а монахів інтерновано до «таборів примусової праці». Невдовзі були закриті й жіночі монастирі. Комуністичний режим намагався організувати проти церкви гучні політичні процеси над єпископами Я. Войташаком та М. Бузалком. Я. Войташака було засуджено на 24 роки ув'язнення, а М. Бузалка – на довічне ув'язнення. Процес над грецько-католицьким єпископом П. Гойдичем, котрого засудили на довічне ув'язнення, був тісно пов'язаний із ліквідацією за наказом Кремля греко-католицької церкви у Словаччині. Власником усіх її храмів і майна стала православна церква, а греко-католиків наvertsали на православну віру московського зразка (Kaplan 1993; Pešek 2003, Barnovský; Čikeš 2010; Kováč 1998) [10; 14; 7; 11].

У квітні 1950 р. було проведено так званий Пряшівський собор, який *де факто* призвів до знищення греко-католицької церкви на кілька десятиліть. «Собор» прийняв акт про повернення греко-католиків у лоно римо-католицької церкви, санкціонований ЦК компартії Словаччини на основі резолюції від 7 січня 1950 р. Намагання єпископа В. Хопка реабілітували і відновили діяльність забороненої греко-католицької церкви. Проте урядова постанова № 70 від 13 червня 1968 р., підписана головою уряду Чехословаччини Г. Гусаком, знову заборонила її діяльність (Mogavčíková & Sírág 1998, pp. 124–139) [13, с. 124–139]. Щоправда нелегальна діяльність церкви переслідувалася органами державної безпеки (Zmluva medzi Slovenskou republikou a registrovanými cirkvami a náboženskými spoločnosťami Slovenská republika 250/2002, pp. 100–105) [18, с. 100–105] та спеціально створеним Словацьким церковним

урядом (частиною Державного комітету у справах церкви – ДКСЦ)

Лише після листопада 1989 р., коли відбулася «оксамитова» революція, зміни у безправному становищі церков і домінації стали частиною суспільно-політичних зрушень. Церкви знову здобули незалежність, і водночас перед ними відкрилися великі можливості для зміцнення їхнього становища у словацькому суспільстві. Після мирного розподілу Чеської та Словацької Федеративної Республіки на дві незалежні держави 1 січня 1993 р. на політичній карті світу постала Словацька Республіка. З того часу права і свободи людини і громадянина, їх призначення, захист і гарантії утверджуються в ній як основний і визначальний критерій правового характеру законодавства і практики його застосування. За кожною особою визнається певний комплекс природних невід'ємних прав, які зумовлюються самим фактом існування людини й мають розглядатися як гарантія її гідності.

Згідно зі статтею 11 Конституції Словацької Республіки, прийнятій у 1992 р., «міжнародні документи з питань прав і свобод людини, ратифіковані Словацькою Республікою та обнародовані згідно з вимогами закону, мають пріоритет перед національними законами за умови, що міжнародні договори та угоди гарантують вищий рівень конституційних прав і свобод» (Konstitucija Slovac'koj Respubliki 1996, p. 446) [3, с. 446].

У Конституції зазначено, що всі люди є вільними й рівними в гідності та правах, а основні права і свободи – невід'ємні, невідчужувані та непорушні на території держави. Вони гарантуються кожній особі незалежно від статі, раси, кольору шкіри, мови, віросповідання та релігії, політичних чи інших переконань, національного або соціального походження, національності чи етнічної належності, майнового, сімейного чи іншого стану. Ніхто не може бути позбавлений своїх законних прав,